

SUOMALAISEN  
LÄKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA  
C-SARJA N:o 6

Vammala 1961, Vammalan Kirjapaino Oy.

ISBN 978-951-855-879-1 (PDF)

Toimituskunta

P A A V O K A S T A R I  
O L L I I K K A L A  
A N T T I S U V I R A N T A

Kunniajäsenilleen  
KAARLO KUSTAA KAIRALLE  
ja  
URHO JONAS CASTRÉNILLE  
heidän täyttäessään 75 vuotta

kunnioittavasti  
Suomalainen Lakimiesyhdistys

## Urho Jonas Castrén

75 vuotta 30. 12. 1961

Korkeimman hallinto-oikeuden entisen presidentin Urho Jonas Castrénin pitkäaikainen julkinen toiminta on kohdistunut pääasiallisesti lainkäyttöön ja lainlaadintaan kuuluvien tehtävien suorittamiseen, mutta se ulottuu useille muillekin yhteiskuntaelämän aloille. Tämä hänen monipuolinen toimintansa on muodostunut harvinaisen arvokkaaksi ja tulokselliseksi ja hän nauttii sen johdosta jakamatonta arvonantoa ei vain kotimaassaan, vaan myös läntisissä naapurimaissamme.

Suoritettuaan koulunkäyntinsä Jyväskylässä, jossa hänen isänsä oli oikeusneuvosmiehenä, Urho Jonas Castrén tuli ylioppilaaksi 1904 ja ryhtyi sen jälkeen harjoittamaan lainopillisia opintoja. Oikeustutkinnon hän suoritti 1907. Palveltuaan tuomarintehtävissä käräjillä ja saatuaan varatuomarin arvon 1910 hän jatkoi opintojaan ja tuli molempien oikeuksien kandidaatiksi 1912. Tämän jälkeen hän aloitti käytännöllisen lakimiestoimintansa setänsä Jonas Castrénin asianajotoimistossa Helsingissä. Pian — jo kahden vuoden kuluttua — hän kuitenkin siirtyi oikeusneuvosmieheksi Helsingin raastuvanoikeuteen ja hankki siinä itselleen lisää kokemusta tuomarintehtävissä. Jo näihin aikoihin alettiin yleisemminkin kiinnittää huomiota nuoren lakimiehen lahjakkuuteen ja hänen muihin eteviin henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa ja hän sai varsinaisen toimensa ohella hoidettavakseen tärkeitä tehtäviä. Niinpä hän toimi eduskunnan valtiovarainvaliokunnassa sihteerinä 1913, 1914 ja 1917. Hänen toiminnastaan tänä aikana annetaan mielenkiintoinen ar-

viointi eräässä muistelmaluontoisessa teoksessa. Siinä sen kirjoittaja, joka mainittuina vuosina oli toiminut valtiovarainvaliokunnan palveluksessa osittain samoissa tehtävissä kuin Castrén, lausuu, että hän tuona aikana oli oppinut tuntemaan Castrénin miehenä, «jonka kanssa luulisi jokaisen mielellään työskentelevän. Erittäin etevä lakimies, hyvä kynästään sekä aina tasaisen ystävällinen ja kohtelias.» Vuonna 1917 Castrénista tuli asutuskomitean sihteeri. Näin hän oli joutunut mukaan lainvalmistelutyöhön, joka sillä kertaa koski erittäin tärkeää sosiaalista kysymystä. Lainvalmistelutehtävät ovat sen jälkeen hyvin kiinteästi kuuluneet ja kuuluvat edelleenkin hänen harrastuspiiriinsä. Vakinaisesti Castrén kiinnitettiin lainvalmistustystyöhön 1919, hänet kun silloin määrättiin lainvalmistelukunnan jäseneksi. Jo sitä ennen eli 1917 hänet oli nimitetty hallinnollisen viran haltijaksi, asutushallituksen asessoriksi. Ja 1922 hänestä tuli Saarijärven tuomiokunnan tuomari. Viimeksi mainittu nimitys ei kuitenkaan tuonut mukanaan hänen paluutaan siviili- ja rikoslainkäytön alalle, sillä hänet määrättiin edelleen toimimaan lainvalmistelukunnan jäsenenä. Tästä toimesta hän luopui, kun hänestä 1926 tuli apulaisoikeuskansleri. Oikeuskansleriksi hänet nimitettiin 1928. Pitkää aikaa hän ei kuitenkaan tullut hoitaneeksi oikeuskanslerin tärkeitä tehtäviä. Hänen nopea nousunsa virka-asteikossa jatkui, ja uusi vaihe hänen virkaurallaan alkoi vuoden 1929 joulukuun lopulla. Mainitusta ajankohdasta alkaen aina vuoden 1956 loppuun, jolloin hän saavutti 70 vuoden iän, hän toimi hallinto-oikeudellista lainkäyttöä ylimässä asteessa hoitavan tuomioistuimen, korkeimman hallinto-oikeuden vastuullisimmalla paikalla, sen presidenttinä. Hyvin suoritettun työn jälkeen erotessaan tästä virasta Castrén oli tullut toimineeksi siinä ennätyksellisen pitkän ajan, pari päivää yli 27 vuotta. Hyvällä syyllä voidaan sanoa, että tämä toiminta korkeimman hallinto-oikeuden johdossa muodostaa Castrénin varsinaisen elämäntyön.

Ennen Castrénin tuloa korkeimpaan hallinto-oikeuteen oli kulunut vain 11 vuotta tämän tuomioistuimen perustamisesta. Tuona suhteellisen lyhyenä aikana olivat tuomioistuimen toimintaa olleet vuoron perään johtamassa K. J. Ståhlberg, Hugo Rautapää ja Karl Söderholm. Castrénin tehtäväksi tuli nyt jatkaa niitä perinteitä, joita nämä hänen

edeltäjänsä presidentinvirassa olivat olleet luomassa. On ymmärrettävää, että korkeimman hallinto-oikeuden lainkäyttö Castrénin tullessa sen johtoon vielä monessa suhteessa kaipasi vakaannuttamista ja edelleen kehittämistä. Castrénilla oli hyvät edellytykset johtaa tätä kehitystä oikeaan suuntaan. Hän oli saanut huomattavan teoreettisen lakimieskoulutuksen ja hankkinut itselleen laajat tiedot lainopin ja oikeuselämän eri aloilta. Tämä koulutus sekä hänen palveluksensa eri viroissa ja tehtävissä muodostivat sopivan perustuksen Castrénin pitkäaikaiselle ja menestykselliselle toiminnalle hallinto-oikeudellisen lainkäytön johdossa.

Korkeimman hallinto-oikeuden presidenttinä Castrén pian saavutti arvostetun ja kunnioitetun aseman. Hän oli kannanotoissaan ankaran objektiivinen ja työssään perusteellinen. Hän pyrki esiintulevissa asioissa löytämään ratkaisun, joka ei ainoastaan ollut oikea teoreettisesti katsoen, vaan oli hyväksyttävä myös kohtuuden ja käytännöllisen elämän kannalta. Päämääränään hänellä oli ohjata hallinto-oikeudellista lainkäyttöä yhä suurempia vaatimuksia vastaavaksi. Castrénin panos tämän päämäärän hyväksi tuli olemaan varsin huomattava. Hänen työtään siinä olivat kuitenkin vaikeuttamassa eräät hänestä riippumattomat seikat, ennen kaikkea tuomioistuimen rajoitetut työvoimat. Castrénin presidenttikautena korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapuvien valitusasiain luku lisääntyi suuresti, jopa moninkertaistui, yhteiskunnan kehityksen mukana niiden merkitys kasvoi ja hallintoa sääntelevän lainsäädännön paisuessa asiain ratkaisut tulivat vaikeammiksi. Tästä työmäärästä selviytyminen tuomioistuimen kulloinkin käytettävissä olevin työvoimin, jotka melkein koko ajan pysyivät liian vähäisinä, asetti tuomioistuimen johdon usein arkaluontoiseen asemaan. Oikeusturvan kannalta hallinnon alalla oli tärkeää, että asiat saatiin riittävän joutuisasti ratkaistuiksi, mutta toisaalta taas ei voitu samaa oikeusturvaa vaarantamatta liiaksi nopeuttaa asiain käsittelyä tämän käsittelyn perusteellisuuden ja ratkaisujen varmuuden kustannuksella. Näissä oloissa asioista selviytyminen johti siihen, että tuomioistumen jäsenten — erityisesti myös presidentin — työtaakka aika ajoin saattoi muodostua erittäin suureksi. Tätä työtä ajatellen voisi melkein luulla, että

ne sanat, mitkä kuuluisa maanmiehemme Calonius aikoinaan lausui omasta työmäärästään hänen toimiessa Ruotsin korkeimman oikeuden jäsenenä, olisivat korkeimman hallinto-oikeuden jonkun jäsenen kirjoittamat. Tarkoitin sanoja: «Att sitta fem dagar i veckan, att för regleringen av hela veckans arbete ej hava kvar mer än lördagen och söndagen, bägge under mycket överlopp och många hinder, kan sysslosätta även den arbetsammaste, snart sagt utöver all förmåga.» Tällä kohdalla on minulla kuitenkin syytä mainita, etten koskaan kuullut presidentin valittavan tai ilmaisevan tyytymättömyyttä oman työnsä paljouden tai raskauden johdosta.

Kun Castrén oli saavuttanut laissa määrätyn eroamisiän, päättyi tosin hänen tuomarintyönsä. Mutta hän ei ole käyttänyt sen jälkeen kulunutta aikaa lepoon, vaan jatkuvaan työhön julkisissa tehtävissä. Luovuttuaan presidentinvirastaan Castrén, jonka henkiset kyvyt ja fyysillinen kunto olivat täysin säilyneet, välittömästi siirtyi lainvalmistelukunnan jäsenen suuritöiseen toimeen. Näin tehdessään hän osoitti samaa lainsäädännöllisen toiminnan arvostamista ja kiinnostusta siihen kuin aikoinaan tasavaltamme ensimmäinen presidentti Ståhlberg, joka vapauduttuaan valtakunnan päämiehen tehtävistä siirtyi lainvalmistelukunnan jäseneksi. Castrén tuli siten palanneeksi takaisin siihen toimeen, jossa hän aikaisemmin 30 vuotta sitten oli työskennellyt. Aikaisemman toimikautensa aikana lainvalmistelukunnassa Castrén oli ollut mukana valmistamassa useita tärkeitä ja laajakantoisia lakiehdotuksia, joista mainittakoon ehdotukset vekselilaiksi, laiksi varallisuus oikeudellisista oikeustoimista, laiksi sähkölaitoksista ja laiksi rikoksentekijään luovuttamisesta. Varsin monet ovat nekin mietinnöt, ehdotukset perusteluineen ja lausunnot lainsäädäntökysymyksistä, jotka Castrénin tultua uudestaan lainvalmistelukuntaan ovat lähteneet hänen kynästään tai joiden syntymiseen hän on myötävaikuttanut.

Castrénin kykyä ja taitoa on suuressa määrässä käytetty hänen varsinaisen virkansa tai toimensa ulkopuolellakin suoritettuun lainvalmisteluun. Näin oli asianlaita myös hänen presidenttikautenaan, ja sen jälkeenkin hän on jatkanut eräiden komiteain — esim. tärkeän tekijänoikeuskomitean — töiden loppuunsaattamista, vieläpä suostunut otta-

maan vastaan uusiakin komiteatehtäviä. Huomattavan suuri onkin niiden komiteain luku, joiden jäsenenä Castrén on tullut olleeksi, useimmiten puheenjohtajana. Tällöin selviteltävät kysymykset usein ovat olleet merkitykselliset; niistä mainittakoon esim. ne, jotka koskevat valtion virkamiesten valmistusta ja jatko-opetusta, valtion virkamiesten neuvotteluvoikeutta, Ahvenanmaan itsehallintolakien tarkistamista, valtioneuvoston ohjesääntöä, valtion ja kuntain välisiä, työttömyydestä johtuvia suhteita, valtiotieteellisen virkatutkinnon tuottamaa kelpoisuutta, tämän ja lainopillisen tutkinnon suorittaneiden käytännöllisen harjoittelun järjestämistä, eräitä perhe- ja perintöoikeudellisia kysymyksiä sekä avioliittolainsäädännön tarkistamista yhteistoiminnassa toisten pohjoismaiden kanssa.

Niinkuin tunnettua on yhteispohjoismainen lainvalmistelutyö toisen maailmansodan jälkeen suuresti kehittynyt ja saanut yhä kiinteämmät muodot. Suomella on ollut onni saada käyttää hyväkseen Castrénin koeteltua taitoa useissa yhteispohjoismaisissa neuvottelukokouksissa, joissa vuosien kuluessa on käsitelty eri oikeusaloja koskevia lainsäädäntökysymyksiä. Tällaiseen työhön Castrénilla on ollut mitä parhaimmat edellytykset. Vuodesta 1947 alkaen on kussakin Pohjoismaassa toiminut erityinen, mainitunlaista yhteistyötä järjestävä toimielin, jonka muodostaa kaksi lakiyhteistyövaltuutettua; Suomen toisena valtuutettuna on Castrén toiminut alusta alkaen. Laajempi kansainvälinen lainsäädännöllinen yhteistyö oli kysymyksessä niissä kansainvälisissä neuvotteluissa, jotka koskivat Bernin sopimuksen uusimista, ja niihin osallistui Castrén Suomen edustajana 1935.

Castrénin muista julkisista tehtävistä valtiotoiminnan alalla mainittakoon tässä erityisesti hänen osallistumisensa hallitustoimiin oikeusministerinä 1925—26 ja pääministerinä jatkosodan päättymistä seuranneena selvittely kautena sekä hänen toimintansa valtakunnanoikeuden jäsenenä 1929—56 ja virkaylioikeuden puheenjohtajana 1938—56. Osoituksena siitä että Castrén valtiotoiminnan alalla nauttii luottamusta ja arvontoa myös Suomen rajojen ulkopuolella, on tässä yhteydessä syytä mainita, että hän vuodesta 1948 on Norjan ja Tanskan välisen

pysyvän tutkimus- ja sovintolautakunnan jäsen sekä vuodesta 1956 Alankomaiden ja Luxemburgin välisen pysyvän tutkimus- ja sovintolautakunnan puheenjohtaja.

Castrénin toiminta on ulottunut myös Helsingin yliopistoon. Hän on nimittäin aikoinaan noin kymmenen vuoden aikana antanut lainopin opetusta maatalous—metsätieteellisessä tiedekunnassa ja prosessioikeuden alustavaa opetusta lainopillisessa tiedekunnassa. Viimeksi mainitussa tiedekunnassa hän myös on toiminut asiantuntijana täytettäessä eräitä professorinvirkoja. — Talouselämänkin alalla Castrénille on annettu merkittäviä luottamustehtäviä. Niinpä hän on pitkän ajan ollut Kansallis-Osake-Pankin hallintoneuvoston ja Keskuskauppakamarin Helsingin välityslautakunnan jäsenenä sekä teollisuuden keksintölautakunnan puheenjohtajana. Hän on myös eräiden sosiaalisesti hyödyllistä toimintaa harjoittavien säätiöiden ja yhdistysten hallituksen puheenjohtaja.

On luonnollista, että Castrénin kaltainen lakimies on joutunut olemaan mukana myös lakimiesten järjestötoiminnassa. Tälläkin alalla on häntä käytetty monissa luottamus- ja edustustehtävissä. Niinpä hän on ollut Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen hallituksen jäsenenä ja yhdistyksen puheenjohtajana; vuodesta 1948 hän on yhdistyksen kunniajäsen. Suomen tuomarien liiton ja Korkeimpien oikeuksien tuomariyhdistyksen johdossa hän on ollut koko niiden toiminta-ajan ja Suomen Lakimiesliiton hallituksen ja valtuuskunnan jäsenenä useita vuosia.

Pohjoismaisen sivistyksellisen yhteistyön innokkaana kannattajana Castrén on toiminut Pohjoismaisen hallinnollisen liiton Suomen osaston puheenjohtajana yhtäjaksoisesti 26 vuoden ajan vuodesta 1934 lukien. Tänä harvinaisen pitkänä aikana hän on ansiokkaasti johtanut osaston toimintaa ja ylläpitänyt kosketusta sen ja liiton muiden osastojen välillä. Hän on tehokkaasti ottanut osaa liiton yleiskokouksiin; Kööpenhaminassa 1938 pidetyssä kokouksessa hän alusti kysymyksen: Om ordnandet av den förvaltningsrättsliga lagskipningen. Sen lisäksi hän on toiminut liiton Kööpenhaminassa ilmestyvän aikakauskirjan — Nordisk administrativt Tidskrift — toimituksen Suomea edustavana jäsenenä. Ahkerasti julkaisemalla tuossa aikakauskirjassa kirjallisen toi-

mintansa tuotteita — niiden joukossa mainitun perusteellisen alustuksen hallinto-oikeudellisen lainkäytön järjestämisestä — Castrén on tässäkin muodossa suorittanut ansiokkaan työn hallinnollisten ja hallinto-oikeudellista lainkäyttöä koskevien olojemme tunnetuiksi tekemiseksi myös läntisissä naapurimaissamme. Kun Castrén 1960 vuoden lopulla oli luopunut Suomen osaston puheenjohtajan paikalta, osasto kiitokseksi hänen ansiokkaasta toiminnastaan kutsui hänet kunniajäsenekseen.

Castrénin toiminta on tosin pääasiallisesti tapahtunut käytännöllisen oikeuselämän palveluksessa. Hän on kuitenkin jatkuvasti osoittanut harrastusta myös oikeudellisten kysymysten tieteelliseen käsitteelyyn. Aikaisempina vuosinaan hänellä näyttää olleen kiinnostusta processioikeuden alaan. Vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen siirtymisensä jälkeenkin hän on osallistunut professori Granfeltin eräiden julkaisujen uusien painosten toimittamiseen suomenkielellä. Niiden Castrénin oikeustieteellisten kirjoitusten luku, jotka ovat hallinnon ja hallinto-oikeudellisen lainkäytön alalta, on huomattava. Käsitellessään aiheitaan hän osoittaa tiedemiehen kriittisyyttä, huolellisuutta ja perusteellisuutta; hänen esitystapansa on selvää ja ytimekästä.

Vuosien kuluessa on Castrénille suotu lukuisia ulkonaisia kunnianosoituksia. Niistä mainittakoon tässä, että hän on saanut lakitieteen kunniaatohtorin arvon Helsingin Yliopistossa ja Tukholman korkeakoulussa. Harvat lakimiehet ovat paremmin kuin hän ansainneet tämän arvon.

Edellä olevassa esityksessä, joka ei ole läheskään tyhjentävä, on koetettu ilmaista, miten rikas ja monipuolinen se elämäntyö on, joka Castrénilla on takanaan nyt, kun hän täyttää 75 vuotta. On joskus sanottu, että suuret henkiset kyvyt ja fyysillinen kunto usein yhtyvät samassa henkilössä. Tämä pitää paikkansa myös Castrénin kohdalla. Hyväkuntoisena hän vielä jatkaa arvokasta työtään hänelle rakkaaksi käyneen lainvalmistelun alalla ja ottaa osaa muuhunkin yhteiskunnalliseen toimintaan. Hän kuuluu niihin onnellisiin ihmisiin, joille virkatyö voi olla ilon aiheena. Silti hän ei ole eläville elämälle vieras ammattimies. Hänellä on rikas yksityinenkin elämä. Hän seurustelee mielellään ihmisten ja ystäviensä kanssa ja on sydämellinen heidän seurassaan. Hänen

kiinnostuksensa ulottuu myös luontoon. Sen parissa hän vapaa-aikoinaan mielellään oleskelee huvilatilallaan kauniin järven rannalla.

Presidentti Castrénin merkkipäivänä Suomen lakimieskunta esittää hänelle kunnioittavat onnentoivotuksensa ja lausuu hartaan toivomuksensa, että hänelle suotaisiin vielä monta hedelmällistä työvuotta.

Matti Aura